

Fr. R. Kreutzwaldi mälestuse
jäädvustamisega seotud
ausambad ja mälestusmärgid

VÕRUS

Fr. R. Kreutzwaldi mälestussammas Võrus
avati 29. augustil 1926.

Skulptor Amandus Adamson.

Nurgakivi pandi 27. juunil 1926, graniitaluse
sai sammas 1988. aastal.

** Pikemalt saab tutvuda Võrus asuva
mälestusmärgiga virtuaalnäitusel „Fr. R.
Kreutzwaldi mälestussammas Võrus“*

Keegi ei või seda õnne enam tunda kui mina, kes ma, puie all üles kasvanud, tänapäevani suuremat õnne ei tunne kui nende viluandjas varjus istuda, et kui tarvilist aega oleks, mind lähedal ilmal sealt ükski tuppa ei tohiks ajada.

Elamine suures linnas, kus igalt poolt kivimüürid mind kitsendaksid, saaks mulle kõige raskemaks nuhtluseks olema. Võru linnake on otsekui minu tarvis ehitatud, sest et siin vesi, puud ja puhas tuuleõhk iial ei puudu.

Fr. R. Kreutzwald, 1868

Fr. R. Kreutzwaldi sünnikohas JÕEPERES

Noored austavad Kreutzwaldi

Sünnitalu aherwarele mälestustahvel.

Kadrina jaamast 7 kl. kaugusel Jõepere mõisa ligiläsi Ristmetšas asub aherwar, millel kasvavad wald metsitud põõsad. Nimetatud aherwarel on asunud endistel aegadel wabadiku talu, kus sündis meie rahwa suurem kultuuritegelane ja rahwaeepose „Kalewipoja“ looja Fr. R. Kreutzwald a. 1803.

Nimetatud aherwar on seisnud senini metsikuna, kuld nüüd on Kadrina põllumeeste seltsi noorte osakonna poolt Kadrina õpet. G. Beermannil algatusel valmistatud ins. S. Welbergi kawa

järele mälestustahvel, milline asetatakse Kreutzwaldi sünnikoha aherwarrele 25. mail s. a. kell 15.00. Tahvel on üsna lihtne, sellesse on lõigatud mõned ilustused ja järgmised sõnad: „Kaugelt näen kodu kasvamas...“ Fr. R. Kreutzwaldi sünnikoht.“

Mälestustahwilt õnnistab Kadrina õpetaja Beermann, kuna Kreutzwaldi elust ja tegewusest on palutud kõnelema kirjanik J. Eliwi Kallwercst.

Et oleks ülearune, kui ka Wõru seda tähtpäewa filmas peaks.

ELU nr 39, 20.05.1933

25. mail 1933. aastal avati Jõeperes kirjaniku arvatavas sünnikohas Friedrich Reinhold Kreutzwaldile puust monument. Monument oli valmistatud 10 cm paksustest kuuseplankidest, ligi 0,7 m lai ja 1,5 m kõrge, pruuniks peitsitud püsttahukas, lameda viilukujulise tipuga.

Tekst põletati puusse: KAUGELT NÄEN KODU KASVAMAS + + + F. R. KREUTSVALDI SÜNNIKOHT.

Tegijateks olid Kadrina Põllumeeste Seltsi noorte osakonna puutöökursustel osalejad, kavandi autor insener Veeberg. Kuna puust tahvel hakkas mädanema ja tekst muutus raskesti loetavaks, siis tekkis kohalikul rahval mõte tuua puust tahvli asemel Jõepere mõisast suur põllukivi. Paraku algas sõda ja nii jäi hea mõte teostamata.

*Kreutzwaldi muuseumi töötajad Jõeperes
2003. aastal*

Mälestusmärgi avamine Fr. R. Kreutzwaldi sünnikohas

Pilvine detsembripäev on udune, kraadiklaas näitab 1° alla nulli. Ohuke lumekirme on katnud maad, kõrbehärmas seisavad puud Jõepere mõisa pargis, kus asub rajooni ühe eesrindliku ma kolhoosi — Oktoobri Võidu keskus. Kõikjal valitseb vaikus. Oktoobri Võidu kolhoosi kolhoosnikutel on täna midagi erilist päevakorras.

Siin, Jõepere mõisas sündis 26. detsembril 150 aastat tagasi eesti demokraatliku kirjanduse rajaja, eesti rahvaepose «Kalevipoeg» looja Friedrich Reinhold Kreutzwald. Täna, 26. detsembril toimubki siin, Fr. R. Kreutzwaldi sünnikohas, temale mälestusmärgi avamine.

On keskpäev, kellaosutid liiguvad kahele. Üksteise järele sõidavad inimestega koormatud veo- ja sõidua autod Jõepere-Ristmetsale, et osa võtta mälestusmärgi avamisele pühendatud pidulikust miitingust. Siia tulevad Oktoobri Võidu, Esimese Mai ja teiste rajooni kolhooside töökad kolhoosnikud, Lehtse turba-tööstuse esindajad, traktoriaamade ja sovhooside tööliised, Tapa Keskkooli ja Kadriina 7-a. kooli õpetajad ning õpilased, Tapa linna töölisi ja teenistujaid.

Kell pool kolm päeval avab Tapa Rajooni TSN Täitevkomitee esimees sm. Suija pi-

duliku miitingu ja annab sõna EKP Keskkomitee Teaduse- ja Kultuuriosakonna juhatajale sm. Intile. Sm. Inti kõneleb Fr. R. Kreutzwaldi osast eesti kirjanduse ja kultuuri ajaloos.

Pidulikult kõlavate NSV Liidu ja Eesti NSV hünnihelide saatel langeb aeglaselt kate mälestusmärgilt. Koosolijate ees avaneb suuremat folkloristi Kreutzwaldi graniidist mälestusmärk. Sellele on raiutud tema portree ja sõnad: «26. detsembril 1803. a. sündis Jõeperes Fr. R. Kreutzwald.»

Järgmisena saab sõna Eesti NSV kirjanik Mart Raud, kes ütleb: «150 a. tagasi sündis siin pimedas majakeses lauluisa Fr. R. Kreutzwald. Sellest majakesest ei ole säilinud jälgegi, aga lauluisa looming on põlvest-põlve säilinud rahva seas. Lihtsast kodumaa kivist mälestusmärg olgu järjekordseks tunnuseks sellest armastusest ja lugupidamisest eesti kirjanduse pioneeri vastu, mis alati jääb püsima nõukogude rahva südamesse.»

Eesti NSV kunstnik sm. O. Kangilaski ütleb: «Neljat korda viibin siin suure luuletaja Fr. R. Kreutzwaldi sünnikohas, seda kohta tähistasid ainult neli kaske ja puutahvlike. Tahtmatult küsisin eneselt, kas tõesti midagi pa-

remat ei saa siia püstitada? Täna tasusid töötajad osa võlast virulaulikule. Eesti NSV kunstnikud on palju võlgu Fr. R. Kreutzwaldile, kes oma töö ja teostega on avanud ammendamatu tööpõllu kunstitegelastele. Ajahambast putretud puutahvlike asendati graniidist mälestusmärgiga, aga kestmam graniidist on Fr. R. Kreutzwaldi töö rahva südames.»

Kadriina 7-a. kooli õpilane Luhaveer kandis ette katkendi Kreutzwaldi «Kalevipojast». Oktoobri Võidu kolhoosi tallimees August Piiskoppel rääkis, et 150 a. tagasi kuulusid maad ja inimesed mõisnikule, aga nüüd laiuvad siin kolhoosipõllud. «Meie, Oktoobri Võidu kolhoosnikud ei säästa jõudu, et rakendada ellu septembripleenumi otsused,» ütles ta. Tapa Keskkooli õpilane Mati Salve rääkis sellest, millise suure populaarsuse on õpilaste seas omandanud Fr. R. Kreutzwaldi teosed, eriti rahvaepos «Kalevipoeg». «Kalevipoja» eeskujul on eesti rahvast võrsunud palju Kalevipoegi, kes kaitsesid rahvaste vabadust Suures Isamaasõjas. Sõna võttis veel Tapa Keskkooli õpetajate nimel õpetaja sm. Kask.

Sm. Suija kuulutas piduliku miitingu lõppenuks.

K. OSAK

Edasi Kommunismile nr 155, 29.12.1953

Graniidist mälestusmärk avati **26. detsembril 1953**, kirjaniku 150. sünniaastapäeval.

Autoriks on skulptor Juhan Raudsepp.

Monumendil on kirjaniku bareljeef ja tekst: „26. detsembril 1803. a. sündis Jõeperes Fr. R. Kreutzwald“.

*Kauge oru vaikel rajal,
Eemal ilma suurest teest,
Seisab madaluke maja
Varjatuna päikse eest.
Ümber iidne tammesalu
Mühab ajast kadunust,
Meenutab täis vaikset valu
Muistset truudust, mehisust.*

...

*Saatis last siit eluteele
Vanemate vaga vaim.
Nende teod jäid mulle meele,
Voorus mulle juhiks sai.
Nähtamatu jumal avas
End siin täies selguses:
Looduses ta n ä h t a v a n a
Seisis alati mu ees.*

...

Fr. R. Kreutzwald „ISAMAJA“, 1825

RAKVERES

F. R. Kreutzwaldi kuu Rakvere Vallimäele

Kujur A. Elleril valmis lauluja büst, mis pronksi valatakse Reljeefi metallitehases

Neil päevil valmis kujur A. Elleril F. R. Kreutzwaldi rinnakuju, mille kunstnikult oli tellinud Kreutzwaldi mälestuse jäädvustamiseks Rakvere komitee.

Lähemal ajal läheb kuu Tartus a.-i. Reljeefi vabrikusse valamisele. Valmis loodetakse see saavata suvisepühaks.

Kreutzwaldi rinnakuju, mis on 1 meetri kõrgune ja on 1½ elu suurusest, valatakse pronksist ja asetatakse 2 meetrit 45 sentimeetrit kõrgel alusele Rakvere Vallimäele. Samba aramine toimub 30. mail, mille puhul loodetakse kulude katteks ka suurem spordi- ja laulupeev.

Lauluja samba valmistamine läheb maksma 2000 krooni ja niivõrd büsti kuu ja aluse valmistab mõlemad kujur Eller. Kuu on kunstiliselt hästi ära nähtav.

Postimees nr 96, 10.04.1937

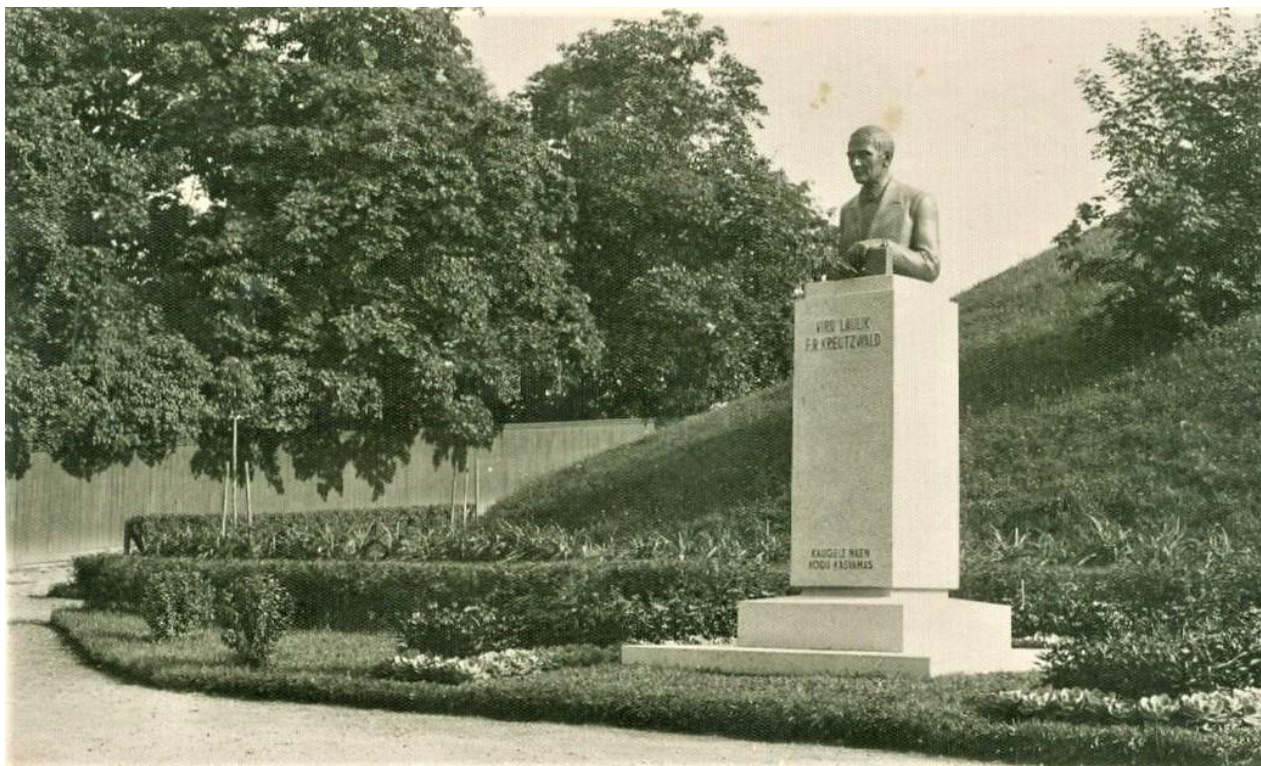

30.05.1937 avati Fr. R. Kreutzwaldi monument Rakveres Vallimäel. Monumendi autor on Aleksander Eller.

Monument koosneb kaheastmelisele treppalusele ning kitsamale vaheastmele paigutatud, ülaservast ära lõigatud otstega graniitpostamendist ning kirjamehe pronksist rinnakujust.

Mälestussamba postamendi ülaosas on reljeefsete poleeritud pinnaga graniittähtedes tekst: VIRU LAULIK/ F. R. KREUTZWALD. Postamendi alaservas poleeritud graniittähtedega tsitaat: KAUGEL NÄEN/KODU KASVAMAS.

Monumenti restaureeriti 1981. aastal.

Kreutzwaldi ausammas Ratweres

avatakse „Kalewipoja“ 75. juubeliks.

Neljapäeval, 17. sept. kirjutati Ratweres alla leping kujur Elleri ja Kreutzwaldi ausamba püstitamise komitee vahel, misjärgi kujur Eller püstitab dr. F. R. Kreutzwaldi mälestusamba 1. mais 1937. a. Avamine toimub maikuu „Kalewipoja“ ilmumise 75. aastapäeval. Sammas tuleb 3,10 m.

fõrgune ja paiguneb Kreutzwaldi sünnikohta viima teeäärsele platsil, Wallimäe jalal. Samba allosa on graniidist, millel asetseb Kreutzwaldi büst poolteistkordse elusuuruses. Sammas läheb lepingu kohaselt maksma 2000 fr., millest summast komiteel juba käes 950 fr.

Tuhanded Kreutzwaldi ausamba avamisel

„Viru lauliku“ austamispäev Ratweres

„Viru lauliku“ F. R. Kreutzwaldi mälestusamba avamine ja pühitsemine toimus Ratweres pühapäeval suurte rahvahulkade osavõtul. Mälestusamba avas Ratvere linnaeape Arvilloo ja pühitset Viru praost Beermann. Alkuse lõpuosas kandis kirjanik Jakob Liiv ette teavituse proloogi, mille ta Kreutzwaldile pühendanud.

Wallimäe veerele, kuhu püstitati mälestusammas „Viru laulikule“, hakkas pühapäeva hommikul varakult inimesi kogunema ja poole kümne paiku jõudsid kohale ka seltskondlike organisatsioonide lipud, mille juure autovähe üles seati. Samba esine seljanurgeline plats oli piduliku filmapilgu ajaks eriti korda seatud ja valgega kaetud sammast ümbritsetud lillede ja elupuuidega. Kogunesid ka tututud külalised, kelle seas oli kirjanik Hubel, kirjanik Liiv, Viru-Järve prefekt, Viru maavalitsuse esimees j. t. Samba avamise ajaks, kella 10 hommikul võis pühalikult filmapilgu jälgima kogunenud rahvahulka arvata 2000–2500 inimesele.

Pidulit alkus avati ühislauluga

„Veel kaitse lange Kalev...“, mille järel toimus mälestusamba avamine linnaeape A. Arvilloo poolt. Linnaeape avasõnas andis ülevaate samba saamisloost. Samba püstitamise mõtte fertis päevakorrale Raamatute Nõukogu Ratvere komitee poolt 1935. a. Samal aastal loodi samba püstitamise komitee, kuhu kuulusid linnaeape Arvilloo, linnandunik D. Kalmisto, loolindunik S. Linfi, J. Nigal, M. Mädis, A. Palgi ja Viru praost G. Beermann Kadrina esindajana. Samba püstitamiseks jaadi annetusi

ametiajatustelt ja korraldati ka üleviru-maaline korjandus, millest ühki saadi tulu ligemale 700 krooni. Samba valmistas kujur Eller.

Seltskondlike organisatsioonide lippude rivi ees langes sambast late ja paljastus ratverlastele veel nägemata uus samm, mis on üldse 3,45 meetrit kõrge ja kujutab graniitalusel Kreutzwaldi rinnakuju. Samba ehitajatel on kirjad „Viru laulik F. R. Kreutzwald“ ja „Kaugelt näen kodu kaevamas“

Avamise järele

pidas kõne ja pühitset mälestusamba

praost Beermann, mille järele kirjanik Eduard Hubel-Metsanurk pidas pikema kõne Kreutzwaldist, tema lapsepõlvest ja loominguist. Kõneleja lõppis, kas on Viru pealinna — Ratverel moraalselt digust laululisele mälestusammast püstitada ja kas oleks Kreutzwald ise rahul olnud. Sellele küsimusele on aga lauluisa juba ise vastuse annud, nimetades ennast „Viru laulikust“, kuigi ta hilisemad eluaastad saatis mõõda kangel Virust.

Sütitatavalt kandis vanakirjanik Jakob Liiv ette oma loodud proloogi, mis pühendatud F. R. Kreutzwaldile. Kõneleja avaldas ühloft heameelt selle üle, et kooslõikateist on tema kahtlemata ainuene, kellele see õnn oiafs saanud iitlikult tuttav olla meie lauluisaga. Alkuse lõppõna ülles loolindunik S. Linfi, kes samba üle andis Ratvere linnavalitsuse esindajale linnandunik A. Rabale. Alkuse, millel ettekanneetega esines ka 1. div. puhkpillide orkester leitn. Lindjäärve juhatusel, lõppes ühise hümniga.

Postimees nr 144, 31.05.1937

Elu, 21.09.1936

*Mida Rakvere kütkestavat pakub, see on ... Vallimägi oma
ilusate lossivaremete ja selle juures asuva tammemetsaga,
mida Tammikuks nimetatakse. Kõikidel aegadel on need
kohad armast noorust enda lähedale meelitanud ...*

Fr. R. Kreutzwald, 1852

KAARLIS

Mälestuskivi Kreutzwaldile Kaarlis pargis avati 1968. aastal

SÕMERU VALLAS

27.10.1984 avati Sõmeru vallas Kaarlis Kreutzwaldi kroonikivi (kroon ja mälestuskivi). Sel kivil olevat istunud oma karjapõlves Fr. R. Kreutzwald. Algne kroon oli pronksist, aga see varastati 4. aprillil 1996. Uus kroon tehti betoonist ja avati **17.10.2003**. Mõlema krooni autor on Renaldo Veeber.

Seesinane varandus on teie päritud rahvalaulud ja jutud, mis teile avalikult õpetavad, et teil niisama palju loodud vaimuvara oli antud kui teistele rahvasugudele.

Fr. R. Kreutzwald, 1861

Ausammas Vabadussõjas langenutele (Kalevipoja monument) Tartus

1936. aastal

Ausammas Vabadussõjas langenutele (Kalevipoja monument) avati **17.09.1933**. Skulptor Amandus Adamson, monumendi aluse kavandas skulptor Aleksander Eller, arhitekt Arnold Matteus. Nõukogude võimu ajal eemaldati algul mälestusmärgilt aastaarvud 1918-1920 ja hiljem 28.04.1950 (mõningatel andmetel 29. aprillil) võeti monument maha ning hävitati. 1952. aastal püstitati samasse kohta Fr. R. Kreutzwaldi mälestusmärk, mis hiljem nihutati pisut eemale. **Vabadussõja mälestusmärk** (Kalevipoeg) taastatud kujul avati oma endises asukohas **22.06.2003**. Valmistatud A. Adamsoni järgi, skulptor Ekke Väli, konsultant skulptor Endel Taniloo, arhitektuurse kujunduse autor Tiit Kaljundi Projektbüroo. See kujutab endast graniidist astmelisel alusel asetsevat risttahukat, millel seisab pronksist Kalevipoja kuju – Amandus Adamsoni algse skulptuuri koopia. Skulptor Ekke Väli modelleeris selle vanade fotode põhjal. Kalevipoeg seisab, pilk suunatud ette, mõõgale toetudes, tema alakeha katab loomanahk. Postamendile on raiutud aastaarvud: 1918–1920.

2003. aastal

*Suur jumalus! kes kõik sa oled loonud,
Oh kingi rahu väsin'd ilmale!
Ma olen sulle ohvriks mõõga toonud;
Ta võta pandiks oma hõlmale:
Et rahupõlv, mis sina taevas koonud,
Ka paistma tõuseks rahva silmale!
Ja nende kõik, kui sinu tähe sära,
Kõik vaenu mõtted viskaks endast ära!*

Fr. R. Kreutzwald „Lembitu“

Fr. R. Kreutzwaldi mälestusmärk Tartus

Friedrich Reinhold Kreutzwaldi monument Tartus püstitati mahavõetud Vabadussõja mälestusmärgi asemele, avati **28.12.1952.** aastal. Skulptorid Johannes Hirv, Martin Saks, arhitektid Heiki Karro, Ants Mellik, Mart Port. Pruunist poleeritud graniidist postamendil paikneb kirjaniku hallist graniidist büst. **2003.** aasta juunis seoses Vabadussõja mälestusmärgi taastamisega endises kohas, teisaldati monument Raekoja platsi poole Gildi tänava kohale.

28.12.1952 - Kreutzwaldi ausamba avamine Tartus, kõneleb Tartu Linnakomitee sekretär Sildmäe

AVATI FR. R. KREUTZWALDI MONUMENT

Emajõe-äärse puistiku härmatanud puude alla on kogunenud hulk Tartu töötajaid ja koolinoori, et osa võtta ausamba avamisest väljapaistvale eesti kirjanikule ja ühiskonnategelasele, rahvaeepose «Kalevipoeg» koostajale Fr. R. Kreutzwaldile. Esimesena asub kõnetooli EKP Tartu Linnakomitee sekretär sm. Sildmäe, kes kuulutab Kreutzwaldi monumendi avatuks. NSV Liidu ja Eesti NSV hünni pidulike helide saatel langeb ausammast varjav kate ja koosolijate pilgud pöörduvad sinna, kus kõrgelt graniitpjedestaalilt vaatavad vastu laulu-	isa kõigile tuttavad näojooned. Oma sõnavõtus räägib sm. Sildmäe eesti sotsialistliku rahvuskultuuri tormilisest arenemisest nõukogude võimu tingimustes. «Arendades oma kultuuri toetume kõigele heale, kaunile ja progressiivsele rahva minevikuloomingus, kõigele väärtuslikule, mida on välja töötanud meie eesrindlikud kultuuritegelased möödunud sajanditel.» ütles sm. Sildmäe. «Nõukogude inimesed hindavad kõrgelt Kreutzwaldi teeneid eesti rahvaluule süstemaatilisel kogumisel, tema teedrajava tähtsusega tööd eesti kirjanduse ja rahvakeele arendamisel.» Monumendi avamise pühendatud miitingul võtavad sõna veel	Tartu Ülikooli õppeprorektor sm. Reiman, professor Ariste ja kirjanik Hiir. Nad räägivad Fr. R. Kreutzwaldist kui Tartu Ülikooli väljapaistvast kasvandikust, kui kirjanikust-mõtlejast, kes lõi ja väsimatult tugevdas sidemeid vene kultuuri eesrindlike esindajatega ja kes kogu oma eluga teenis võitlust töötava rahva õnne eest. Hünnihelid kuulutavad miitingu lõppemist. Kuid kaua ei lahku töötajad skulptorite J. Hirve ja M. Saksa poolt loodud monumendi juurest, mis on järjekordseks tõendiks nõukogude võimu tähelepanelikust ja hindavast suhtumisest mineviku väljapaistvate kultuuritegelaste elutöösse.
---	--	--

Rahva Hääl nr 307, 30.12.1952

*Siis tahan mõtteid selle peale panna,
Kust tulevik võib loota kergitust.
Meil seisvad abimehed p e a s ja p õ u e s:
Neid peame tarvitama elu õues.*

Fr. R. Kreutzwald „Lembitu“

TALLINNAS

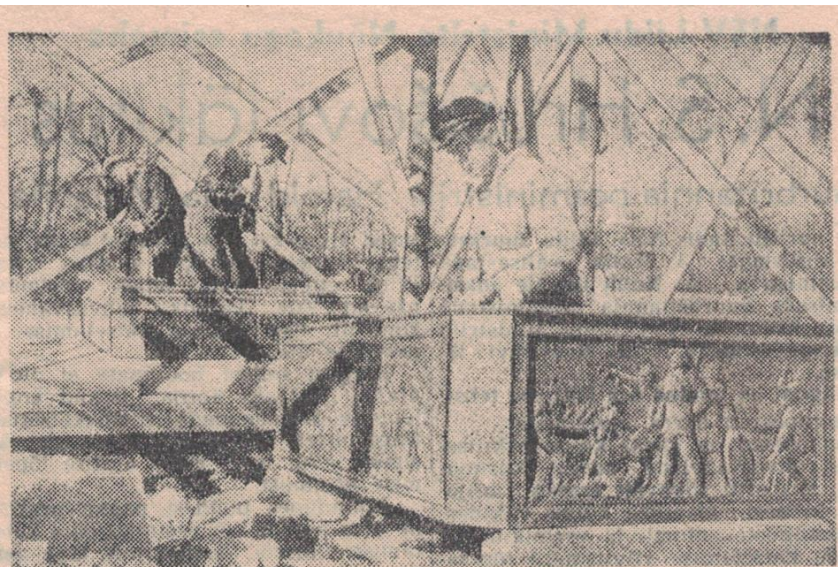

29.04.1958 avati Friedrich Reinhold Kreutzwaldi auks **Tallinnas** Kadriorgu Luigetiigi äärde mälestussammas. Samba autorid on skulptorid M. Saks, E. Taniloo, E. Haggi, A. Mölder, L. Tolli ja arhitekt H. Arman.

Pronkskuju graniidist alusel on “Kalevipoja” teemalised bareljeefid: ees – „Vanemuise laul“, taga – „Sõit maailma otsa“, lõunas – „Sõda raudmeestega“ ja põhjaküljel „Linna ehitamine”.

Nurgakivi asetati juba 26.12.1953, kuid hiljem mälestusmärgi asukohta muudeti.

Aasta suur töö

Kadrioru pargis Luige tiigi juures püstitati nõudlöövaid tagasi 8 m kõrgused piltingud ja viimastel päevadel veeti kohale hulk Laulasmaa graniidist tahkusi.

See oli aasta tagasi, kui artelli «Samott» kiviraiumise tsehh sai Kultuuriministeeriumilt austava tellimuse — püstitada Kadrioru Fr. R. Kreutzwaldi graniidist monument. Tellimuse tähtajaline täitmine oli seotud suurte raskustega. Kaasaegse tehnika puudumisele lisandus veel märksa tõsisem mure — kvalifitseeritud tööjõu vähesus. Aasta-aastalt kahaneb vanade kiviraiujate kaader, uue kaadri kasvatamisega oli aga raskusi. Eesti NSV Ministrite Nõukogu abiga õnnestus artelli juhatusel aasta jooksul siiski kasvatada tõhus täiendus vanadele spetsialistidele. Nii omandasi! kiviraiuja kutse Vaino Kulla, Ahti Lepik, Jaan Kompus, Egon Palli ja Ago Kasvandik, poleerimise spetsialistiks

on saanud Jaak Siinmaa, kes koos Ago Kasvandikuga tegi Fr. R. Kreutzwaldi monumendi poleerimise tööd. Monumendi püstitamisel tegutsevad vilunud brigadir Ilmar Nuudi juhtimisel noored Harry Puur ja Rein Tiisel. Noortele jagasid oma kogemusi tsehi eesrindlased vennad Mart, Otto ja Artur Kõrgema, Richard Aksel, Vladimir Siniaas ja Aleksander Saare. Koostöö ja kogemuste edasiandmise tulemusena kujuneski teguvõimas kollektiiv. Fr. R. Kreutzwaldi monument avatakse 1. mail.

Kiviraiumise tsehi kollektiivil seisab veel ees terve rea ajalooliste mälestusmärkide-monumentide valmimine ja püstitamine.

E. Valter, artelli «Samott» tehniline juhataja

Pildil: artelli «Samott» töötajad monteerivad ausamba alust. Paremalt: brigadir Ilmar Nuut, Rein Tiisel ja Harry Puur.

Mälestusmärk lauluisale

Juba pikemat aega käivad Kadriorus Luigetiigi juures ettevalmistused meie lauluisale F. R. Kreutzwaldile mälestussamba püstitamiseks. Samba autoriks on skulptor M. Saks. Kuju valati pronksi Tallinna Masinaehitushases meister Tõugjase juhtimisel. Eile toodi kuju autol Kadrioru, kus artelli «Samot» töömehed asusid E. Valteri juhtimisel kuju paigaldama alusele.

Pildil: lauluisa kuju on jõudnud Kadrioru ja varsti alustatakse selle paigaldamist alusele.

V. Aldi tekst ja foto

Avati Fr. R. Kreutzwaldi mälestussammas

29. aprillil toimus Kadriorus Tallinna töötajate esindajate miting, mis oli pühendatud Friedrich Reinhold Kreutzwaldi mälestussamba avamisele.

Mitingu avas Tallinna linna täitevkomitee esimees A. Hendrikson.

Kõlasid NSV Liidu riigihümn ja Eesti NSV hümn helid. A. Hendrikson ja kirjanik P. Rummo eemaldasid mälestussambalt kätte. Koosolijate pilgule avanes graniidist alusel Fr. R. Kreutzwaldi pronksist kuju. Mälestussamba autoriteks on skulptorid M. Saks ja E. Taniloo. Alusel on neli temaatilist reljeefi «Kalevipoja» ainetel, mille loojaks on E. Haqqi, L. Tolli, A. Mölder ja O. Männi.

Sõna sai kirjanik P. Rummo, kes iseloomustas Fr. R. Kreutzwaldi kui andekat luuletajat, proosakirjanikku ja publitsisti.

Mitingul esinesid sõnavõtuga Eesti NSV kultuuriministri asetäitja sm. P. Uusman, E. Viide nimelise Tallinna Pedagoogilise Instituudi üliõpilane sm. Kütt ja Tallinna tööliste esindaja sm. Toomus.

Tallinna 16. Keskkooli pioneerid ja töötajate esindajad panid mälestussamba juurde lilii.

*Kastel tõustes kanarbikust,
Udukuue ummuksesta
Tungib Kalevi tunnistus
Läbi tammise tänava,
Üle vaskise värava,
Kindla kalju keske'elta,
Läbi raudamüüridesta,
Teraksesta tornidesta.*

„Kalevipoeg“

*Selle poja jälgedele
Saavad jõed jooksemaie,
Lained merel läikimaie,
Tuulil palved tuiskamaie,
Õied tupesta tungima,
Linnud ladvissa laulema,
Käod kulda kukkumaie.*

„Kalevipoeg“

Tallinnas Nõmmel Glehni pargis

Betoonist ja raudkivitükkidest sarvilise hiiglase kuju valmis **1908.** aastal Nikolai von Glehni eestvõttel. Alexander Nikolai von Glehn oli Jälgimäe mõisa omanik, Nõmme rajaja, Glehnide suguvõsast.

Skulptuuri motiivid pärinevad mütoloogiast. Skulptuur kujutab kangelast, kellel on metsloomanahk õlgadel. Nuiale toetuva figuuri modelliks võttis Glehn iseenda ja suurendas kõiki mõõtmeid neli korda. Koos skulptuuriga "Krokodill" soovis Nikolai von Glehn moodustada stseeni, kus vägilase selja taga luurab koletis.

Kohalikud elanikud hakkasid aga skulptuuri kutsuma Glehni kuradiks. Sellest nõrдинud Glehn laskis kuju ette paigaldada kivi kirjaga "Kalevipoeg on mu nimi ja hind, lollid kuradiks kutsuvad mind!" Paraku lammutasid venelased kunstiteose juba Esimese maailmasõja ajal.

Nõmme Heakorra Seltsi algatusel taastas skulptor Mati Karmin Glehni Kalevipoja esialgse kuju varemete kõrvale. Projekti hingeks oli Reet Niido. Pidulik taasavamine toimus **4. novembril 1990.** Avamisel puhuti Kalevipojale hing sisse ehk asetati talle rinda südamekujuline metallkarp, kus sees kõik dokumendid, mis tavaliselt ehituse nurgakivisse pannakse. Lisaks annetajate ja teostajate nimed. Kuna Eestil tol ajal oma raha veel polnud, asendati need kehtivate ostutšekkidega.

Mõni aasta hiljem taastati ka Glehni värsikivi kuju ees: "Kalevipoeg on mu nimi ja hind, lollid kuradiks kutsuvad mind!"

Alates 1991. aastast on skulptuur muinsuskaitse all.

☐ *Milline on olnud see traditsionaalse Kalevipoja enda kuju? Kas ta oli tõesti jumalik heeroskuningas, nagu teda esitas Faehlmann, või koguni mingi metsik hiid, kardetud ja vihatud „kollelajas“, kelle viimaks Jumal köide pani ja kellel rahvas naha seljast nülgis, nagu teda on näidanud üks Kreutzwaldi noorpõlve ballaad.*

August Annist „Kalevipoeg eesti rahvaluules“, 1934

PÕLTSAMAAL

19.08.2006 avati Põltsamaal Sõpruse pargis monumentaalskulptuur „**Kalevipoeg kündmas**“. Skulptor Tauno Kangro. Valati pronksi OÜ ARS Monumentaal valukojas. Skulptuur koosneb Kalevipojast, adrast ning hobusest, milles on pronksi kokku üle viie tonni. Kalevipoja künnivagu tähistavad seitse kivi.

*Kalevite kallim poega,
Märssi seljas, mõõka puusas,
Seadis adra aisadelle,
Pani hobu adra ette,
Rakendas ruuna künnile;
Hakkas sooda sahkamaie,
Kuiva maada kündemaie,
Arupinda pööramaie.
Kündis põrmuks mullapinna,
Segas kivid sõmeraksi,*

*Segas savi seemnekandjaks,
Põrmu idu-imetajaks;
Kündis paigad põllumaaksi,
Vägevaksi viljamaaksi,
Teised kohad karjamaaksi;
Murumaaksi, heinamaaksi;
Külvas soosse sinikaida,
Sambla sülle jõhvikaida,
Mätta rüppe murakaida,
Mõnda paika mustikaida.*

„Kalevipoeg“

TAPAL

Skulptuur „EESTIMAA ÄRKAB“ Tapa Jakobi kiriku pargis kujutab ilma jalgadeta Kalevipoega.

Autor Kalju Reitel. Skulptuur paigaldati Tapa Jakobi kiriku parki **06.09.1991.** aastal pärast Eesti taasiseseisvumist. Skulptuuri saamislugu sai alguse 1989. aastal. Idee skulptuuri tellimiseks tuli rahvasaadikutelt, kuna leiti, et Tapal puuduvad skulptuuritaiesed. Skulptuuri tellis Tapa Linnavalitsus.

Kuju valas pronksi kombinaat "Ars".

*Õnnelt hüüdis õigel ajal
pakseमasta põõsastikust
peenikene piripilli,
õrnal helil häälekene:
„Servitie, servitie,
kallis Kalevite poega!“*

„Kalevipoeg“ XII lugu

MUSTVEES

04.02.2023 avati Mustvee rannas Peipsi ääres Tauno Kangro skulptuur „**Kalevipoeg lauakoormaga**“ (fotod Kalev Annom). Pronksist Kalevipojal on kõrgust umbes meeter ja 20 sentimeetrit ja kaalu 130 kilo, turjal on lehiselauad ja nendel pronksist siil. Skulptuur on kinnitatud suurele maakivile, mis kaalub seitse-kaheksa tonni ja on toodud Tormast.

*Aga ükskord algab aega,
Kus kõik pirrud kahel otsal
Lausa läh'vad lõkendama;
Lausa tuleleeki lõikab
Käe kaljukammitsasta. –
 Küll siis Kalev jõuab koju
Oma lastel' õnne tooma,
Eesti põlve uueks looma.*

„Kalevipoeg“